

termékenyítő reformátori iratokat és nagyon ajánljuk azokat megszerzésre, tanulmányozásra minden evangyéliomi keresztyén hitfeleinknek. Különösen a lelkészek és a tanítók nagy erkölcsi szolgálatot tennének az egyháznak és iskolának, ha ezeket az eszméltető és hiterősítő iratokat a nagyközönségnek minél szélesebb köreiből ajánlanák, ismertetnék és terjesztenék. A Kálvin-füzetek az evangyéliomi keresztyén hitélet fokozására és a protestáns szellem erősítésére nagyon alkalmas iratok, mert azokat a társadalom minden osztálya lelki haszonnal és épüléssel olvashatja. Különben is nagyon itt az ideje, hogy művelt és félművelt közönségünket jó keresztyén iratok olvasására kapassuk, hogy lelküket a sok hitromboló és erkölcsmételyező olvasmányokról leszoktassuk. Kálvin műveinek ez olcsó kiadása s a közelgő Kálvin-tünnepélyek nagyon jó alkalom erre. A fokozott és minél szélesebb körben való terjesztést azért is komolyan és lelkiismeretesen kellene vennünk, hogy a derék Kálvin-fordítók és kiadók nagyjelentőségű vállalkozását anyagilag elősegítsük, hogy Czeglédiék valóra válthassák azt a vágyukat, hogy 1909-re, Kálvin születésének négyszázados évfordulójára a Kálvin nagy műve, az „Institutio“ is magyarul szólalhasson meg. Quod faxit Deus!

V. F.

Dr. Kovács Gábor: A szociálizmus. A Tudományos Zsebkönyvtár 201—203. füzete. Budapest. 1907. Stampfel-féle könyvkiadóhivatal. Kis 8-ad rétből 231 lap, ára 1 kor. 80 fillér.

Ez a korszerű tárgyú munka rövid vezérfonal, mely a szociálizmust történeti fejlődésében és főbb tanaiban a nagy közönség és a tanuló ifjúság számára ismerteti. Általánosságban tájékoztató, első sorban informatív munka: rövid összefoglalása a szociálizmus főbb tanainak a nagy közönség számára. Mint összefoglaló és népszerűsítő Compendium, eredetiségre nem igen tart igényt, de nem is nagyon törekszik rá, inkább arra törekszik, hogy lehetőleg tárgyilagos legyen.

Négy részből áll. Az első rész bevezet a gazdasági élet fejlődésmenetébe, vázolja a modern gazdasági életet és a szociálizmus fogalmát és fajait ismerteti (1—28. l.). A második rész a szocialisztikus eszmék fejlődését tünteti föl Marxig (29—84. l.). A harmadik részben a tudományos szocializmust, különösen a marxizmust ismerteti (85—201. l.). A negyedik részben (202—231. l.) az 1848 óta lefolyt szocialisztikus mozgalmakról van szó.

Szerző szerint a szocializmus, objektive és legtágabb értelemben, oly társadalmi rendet jelent, mely a mai magán tulajdonon alapuló társadalmi (jogi, gazdasági stb.) renddel szemben a közös, kollektív tulajdon alapján épül fel; de szubjektive ama törekvéseket és mozgalmakat is jelzi, a melyek egy ily kollektív tulajdonon félépülő rend megvalósítására irányulnak. De a szocializmustól meg kell különböztetni a szocialdemokráciát, mely mint szocialisztikus eszméket valló politikai párt a köztulajdon alapján félépülő társadalom létesítésére politikai eszközökkel törekszik. A szocialdemokrácia tehát politikai célra alkalmazott szocializmus. Magának a szocializmusnak is különböző árnyalatai vannak. Ha a szocializmus csak a termelési eszközök (nyers anyagok, gépek, gyárak, bányák és földbirtok) köztulajdonba vételét vagy kollektiválását sürgeti, akkor kollektivismus vagy marxizmus a neve; de ha a szocializmus nemcsak a termelési eszközöknek, hanem a munkatermékeknek közössé tételét is követeli, akkor már kommunizmus. A kollektivismus fél vagyongözösséget, a kommunizmus teljes vagyongözösséget hirdet. A ki pl. azt sürgeti, hogy csak a gyárak, gépek, földek legyenek a birtokosok és a munkások közös tulajdonai, az fél vagyongözösséget valló kollektivista; de a ki azt hirdeti, hogy ne csak a gyárak és földek, hanem az azokban termelt értékek (az ipari és gazdasági termékek) is közösek legyenek, az teljes vagyongözösséget sürgető kommunista. Mind a kollektivista, mind a kommunista szocializmus fanatikusan küzd a fennálló magántulajdon rendszere ellen, a melyet kapitalizmusnak, tőkés rendszernek nevez s a melyet ha kell, erőszakkal, forradalmi úton is meg akar buktatni. Közös jelszavuk: éljen a *társadalmi revoluczió*, mert nem elég a társadalmi evoluczió, sem a társadalmi reformáció. Ennek a tulajdonképi szocializmusnak bevallott filozófiája a *történelmi materializmus*, vagyis annak vallása, hogy nem a szellemi és erkölcsi erők, hanem az anyagi erők kormányozzák a világot s ezért (mint Marx kifejezi) „minden eddigi társadalom története osztályharcok története“.

Dr. Kovács könyve főleg azt a materialisztikus szocializmust ismerteti, a mely tudományos, modern és realiztikus szocializmusnak is nevezi magát. A könyv az úgynevezett ideologikus, raczionalisztikus vagy utopisztikus szocializmus-sal röviden végez; a gyakorlati élet szocialista mozgalmaira is kevés ügyet vet. Főcélja az, hogy azokat a szocialista elméleteket ismertesse meg, a melyek a mai gazdasági és társadalmi rend ellen küzdenek. Fejtegetései szerint a különböző árnya-

latú szocziáлизmusnak végcélja mindenhol az, hogy gazdasági alapon és kollektivista formában egy új társadalmi rendet létesítsen a mostani magántulajdonnak részben vagy egészben való erőszakos megszüntetése által. Maga a szerző, bár tárgyilagos ismertetésre törekszik, azért mégis bizonyos mértékig szocialisztikus rokonszenvennek hódol.

Am azért könyve sem a vérbeli szocialistát, sem az antiszocialistát, sem azt, a ki megbízható információt és objektív tájékozást keres, nem egészen elégíti ki. Még pedig először azért nem, mert a szerző, bár eléggé ismeri a tárgyat, de nem tudja azt elég világosan és szabatosan előadni; hiányzik könyvéből a jellemző erő, a lényegest a lényegtelenről, a fődolgot a mellékestről megkülönböztetni tudó képesség; nem elég ura a nagy anyagnak; szintelen és erőtlen a könyve. Másodszor az is hiánya e kis összefoglaló munkának, hogy Kovács dr. nem tud elég világosan, érdekesen és népszerűen írni. Nyelve nehézkes, mondatai kuszáltak, nem eléggé folyékonyak. A vérbeli szocialista keveset okul e könyvből, mert nem találja eléggé szocialista szelleműnek ezt a száraz könyvet. Az antiszocialistát nem elégíti ki a könyv szürke szintelensége, szétfolyó határozatlansága és kritikátlansága. A pusztán tájékozást kereső olvasó eltéved a sok felesleges részletben és nem találja meg a nagy kérdés magvát, lényegét. „A nagy közönség és a tanuló ifjúság“, melynek dr. Kovács írta ezt a könyvet, nem fogja se elég világosnak, se elég népszerűnek, se elég érdekesnek találni. A könyv tehát, a mi véleményünk szerint, nem eléggé felel meg a céljának.

Pedig kár érte. A szocializmus zavaros eszméit tisztán, világosan, kritikával állítani a nagy közönség elé, manapság nemcsak irodalmi feladat, hanem valóságos magyar nemzeti hivatás. A szocializmus magyar hódításai nagyrészt annak tulajdoníthatók, hogy az úgynevezett „nagy közönség“ nagyon tájékozatlan a szocializmus nagy kérdéseiben. Különösen ahhoz nem értenek a magyar elméleti szocialisták, hogy a szocializmus politikai, ethikai, vallási vonatkozásait és romboló erejét kitüntessék. Megemésztetlenül találják föl a sok külföldi szocialista elméletet és szemet hunynak az előtt a végtelenül szomorú tény előtt, hogy a szocialista elméletek irtóztató nemzeti, erkölcsi és vallási rombolást visznek véghez a magyar néplelekben. A szocializmussal szemben álló ellenirányzatok, az „ellenálló eszmék“ ismeretében és ismertetésében, az *igazi szocialis reformok* feltüntetésében botránnyosan gyengék a szocializmusról írott magyar munkák. Pedig

a szocializmusban sok a gazdasági és politikai igazság, de még több az ethikai, filozófiai és nemzeti megtévelyedés. A Kovács-féle népszerűsítő, összefoglaló munkákban, melyek „a nagy közönség és az ifjúság számára” készülnek, az igazságot és a tévedést határozottan kitüntető felfogást kíván mind a munka célja, mind az olvasó jól felfogott érdeke. Mert „a nagy közönség és a tanuló ifjúság számára” csak a színarany igazságot szabad megírni; a ködös elméletek és tisztázatlan kérdések nem nekik valók. Sajnos, hogy ezt a magasabb paedagogiát a szerző nem tartotta szem előtt.

V. F.

Jánosi Zoltán: Papi dolgozatok. I. kötet. Halotti imádságok. Debreczen, Hegedűs és Sándor kiadása; nagy 8-ad rétbén 235 lap, ára csinos kötésben 6 korona.

Halotti imádságos könyvekben nem túlságosan gazdag irodalmunknak értékes terméke e kéz alatti mű, melynek Jánosi Zoltán debreczeni lelkész a szerzője. Értékes a munka, mert a benne megjelent imádságokban van keresztyén hitező és evangéliomi íz; értékes a munka, mert szerzőjének van meleg szíve, mely együtt sir a sirókkal és van ékes szava, mely nemcsak az emberi fájdalmat, de a keresztyén vigasztalást is erőteljesen tudja tolmácsolni.

A kötetben 54 halotti imádságot közöl a szerző, a ki már az egyes imádságok címében is kifejezi s az imádságok kidolgozásában még határozottabban kidomborítja azt a helyes homiletikai elvet, a mit az alkalmiság neve alatt ismerünk. Az alkalmiság elvének következetes érvényesítése megóvja szerzőt a színtelen általánosság, a szürke egyformaság hibájától, a melybe könnyen beleesik a lelkész, mikor a koporsó mellett imádkozik. A halálesetek hasonlósága, a miattok való fájdalom hasonló volta és a nyújtható vigasztalások rokon természetűe okozza a halotti imádságok gyakran tapasztalható egyformaságát és szürkességét. De Jánosit nem engedi az unalmas általánosság hibájába esni az a figyelmes gondoskodás, hogy imádságát a haláleset természetéhez alkalmazza s hogy ezzel mindig vigyen be valamely egyéni, találó és jellemző vonást az imádságba, a mi által változatosabb és közvetlenebb lesz mind a fájdalom kifejezése, mind a vigasztalás nyújtása.

A kötet 54 imádsága közül 3-at csecsemő felett, 2-öt iskolás gyermek, 2-öt tanuló ifjú, 5-öt különböző körülmények között elhunyt ifjak felett, többeket ifjú korban elhalt nőtlenek és házasok felett tartott. Van a könyvben fiatal özvegy nő, nőtlen öngyilkos, ifjú családanya, második feleség, gyer-